

ЛЮДИНА І ЗНАННЯ: на перетині сучасної епістемології, онтології, феноменології, філософської антропології

MAN AND KNOWLEDGE: at the intersection of modern epistemology, ontology, phenomenology, philosophical anthropology

<https://doi.org/10.15407/fd2024.04.043>
УДК 111

Леонід СОЛОНЬКО,
кандидат філософських наук,
старший науковий співробітник,
відділ філософської антропології,
інститут філософії імені Г.С. Сковороди НАН України,
01001, Київ, Трьохсвятительська, 4
colhoz17@gmail.com
<https://orcid.org/0009-0008-2848-3688>

БУТТЄВИЙ ДОСВІД: ПОХОДЖЕННЯ, ПАРАДИГМАТИЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ, СПОСОБИ ТА ШЛЯХИ КУЛЬТУРНОЇ РЕЦЕПЦІЇ

Статтю присвячено буттєвому досвіду. Автор проводить думку про те, що досвід буття є основою людської суб'єктивності й відповідає за забезпечення зв'язку між людиною і світом. Інтуїції, народжені у процесі буттєвого досвіду, людина використовує для розв'язання екзистенційних проблем. Буттєвий досвід у своїй безпосередності відкрився людині в епоху переходу від первіснообщинних відносин до класового суспільства. Дискурсивне осмислення досвіду буття, розпочате античною філософією, привело до розроблення концепції буття.

Тотожність описів граничного досвіду, яку ми спостерігаємо як у філософів, так і в релігійних віртуозів різних традицій, вказує на існування фундаментального, інваріантного досвіду буття в основі людської духовності. Хоча цей досвід інтерпре-

Цитування: Солонько, Л. (2024). Буттєвий досвід: походження, парадигматичний потенціал, способи та шляхи культурної рецепції. *Філософська думка*, 4, 43—52. <https://doi.org/10.15407/fd2024.04.043>

© Видавець ВД «Академперіодика» НАН України, 2024. Стаття опублікована за умовами відкритого доступу за ліцензією CC BY-NC-ND (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>)

тується по-різному в релігійних і філософських контекстах, він слугує основою для всіх концепцій буття. На перетинні інтуїтивного переживання буття і його дискурсивного осмислення, формується культурна категорія буття.

Друга частина статті присвячена аналізу головних механізмів буттєвого досвіду, які відповідають за розгортання простору людської активності та переживання тотожності між людиною і світом. Особлива увага приділяється мінімальному феноменальному досвіду, розглядається можливість тотожності між мінімальним феноменальним досвідом і буттєвим досвідом. Ця ідея підтримується дослідженнями Томаса Метцінгера щодо мінімального феноменального досвіду (МРЕ).

Зрештою автор доводить, що буттєвий досвід — це досвід безпосередньої єдності між індивідом і буттям. Ця особливість дає змогу усвідомити нашу тотожність зі світом і брати участь у самоактуалізації буття.

Ключові слова: буттєвий досвід, мінімальний феноменальний досвід, буття, абсолют, сприйняття, чиста свідомість.

Становлення класових відносин в античному суспільстві супроводжувалося руйнуванням архаїчних форм духовної активності та пов'язаних із ними традиційних обцинних світоглядних систем. Ця ситуація переживалася як втрата зв'язку зі священним, і за таких обставин античне суспільство зіткнулося із серйозним культурним викликом, реакцією на який стала поява інституту мудреців — індивідуумів, які мали на меті пошук альтернативних шляхів до джерел смисло-життєвих інтуїцій та вироблення на їх основі нових, не залежних від громади світоглядних систем. Розвиваючи особливу психотехніку, уґрунтовану на шаманських практиках, вони поринали у змінені стани свідомості (ЗСС). Наслідком таких зусиль стало відкриття буттєвого досвіду, переживання якого приводило до звільнення від базових екзистенційних проблем. Таким чином було відкрито індивідуальний шлях до священного.

Осповуючи та легітимуючи інтуїції, що супроводжують буттєвий досвід, мудреці вдавалися до дискурсивного, побудованого на формальній логіці, мислення. Так народилася філософія.

У сучасній науці буттєвий досвід відомий під назвою «досвід чистої свідомості». Він характеризується кількома найважливішими особливостями. Найсамперед, суб'єкт досвіду переживає свою тотожність (йдеться саме про тотожність, а не зв'язок) із нескінченним простором-вмістилищем, що містить у собі всю тотальність суцього, все, що існує, існувало та існуватиме. Якщо точніше, він переживає свою тотожність із тотальністю суцього в режимі позачасовості як актуальну нескінченність суцього. Це переживання супроводжується почуттям нумінозного (священного). Людина відчуває трепет і захоплення. Усвідомлює, що торкається вищої священної реальності. Доволі часто такого роду переживання мають суб'єкт-суб'єктний характер, тобто людина відчуває, що вища реальність — це жива свідома істота, з якою встановлюються особисті стосунки, яка дарує людині свою любов. Вчені, які вивчають цей досвід, схильні вважати, що він є найдосконалішою метафорою для розуміння Буття. Зокрема Г. Гант зауважує (буттєвий досвід у його термінології — досвід видності): «“видність”

надає найбільш досконалий метафору для такого ж всеосяжного “всього сущого” або “абсолюту”» (Hunt, 1995).

На наш погляд, справа не обмежується простою метафорою. Є серйозні підстави вважати, що у процесі перебігу буттєвого досвіду людина досягає того рівня своєї соматичної організації, де реально втілена її єдність із буттям. Переживання цієї єдності супроводжується почуттям вічності та незнищенності самого Буття та людини як «частини» буття. Парменід описує цей стан такими словами: «Так загасло народження і безвісти загибель пропала» (Parmenides, 1984: 8.5—21).

Примітно, що ті з любителів мудрості, які досягли успіху на шляху своїх пошуків і опанували мудрість, в один голос заявляють про те, що їм відкрилася природа Буття. Така рідкісна однотайність свідчить про те, що головною інтуїцією, яка структурує їхній досвід, була інтуїція Буття.

З феноменологічного погляду, досвід буття характеризується більшою абстрактністю та загальністю порівняно з традиційними формами явлення священного. Це вже не так антропоморфні пластичні образи традиційної свідомості, як абстрактні просторові інтуїції, що супроводжуються переживаннями нумінозного характеру. Саме буттєвий досвід став тим емпіричним і водночас надчуттєвим (в сенсі: який не дається через звичайні органи почуттів, але якимось іншим чином переживається) емпіричним базисом філософського мислення. Дискурсивна інтерпретація буттєвого досвіду вилилася у появу концепту буття. Узгодження основних положень цього концепту з інтуїціями буттєвого досвіду, що породив його, призвела до синергетичного ефекту, і людина прийшла до розуміння буття як Абсолюту. Формуючись на перетині силових полів, створених нумінозними переживаннями та раціоналістичним ентузіазмом, що спирається на загальну природу логічної необхідності, Абсолют апелював до цілісності людської істоти і з огляду на цю обставину сприймався як незаперечний і цілком достовірний, «абсолютно» реальний факт, дійсність якого підтверджувалася всіма сутнісними силами людини.

Усвідомлення того факту, що досвідний і концептуальний виміри абсолюту — це проєкції єдиного, цілісного за своєю суттю Абсолюту, дозволило людині піднятися над мінливістю повсякденного життя та звільнитися від екзистенційних проблем.

Проте не тільки філософи говорять про буття, описуючи свій досвід. Про буття у зв'язку з переживанням вершин містичного досвіду говорять і релігійні віртуози, які належать до різних конфесій. Якщо ми порівняємо феноменологію того досвіду, про який говорять містики, з феноменологією буттєвого досвіду, то легко переконаємось у їхній схожості. Ґрунтуючись на відомому підході, можемо сказати — те, що виглядає як буттєвий досвід, те, що поводить як буттєвий досвід, є нічим іншим, як буттєвим досвідом. Звичайно, релігійне та філософське розуміння буття можуть суттєво різнитися, проте той факт, що в обох випадках йдеться саме про буття, змушує припустити, що в основі людського духу лежить якийсь єдиний досвід, переживання якого супроводжується буттєвими інтуїціями. Досвід цей не залежить від подальших інтерпретацій, а

навпаки, задає певний смисловий інваріант (архетип буття), те, що зберігається за будь-якого підходу до розуміння буття і присутнє у будь-якій теорії буття. Цей інваріант є абсолютно необхідним, сутнісним атрибутом всіх уявлень про буття, що виробляються людиною впродовж її історії. Без цієї ядерної смислової частини концепт буття неможливий. І відповідальним за формування цього інваріанту є саме буттєвий досвід, що породжує із себе інтуїцію буття і весь комплекс переживань, з цією інтуїцією пов'язаних. Культурна категорія буття існує як єдність переживання буття та осмислення концепту буття. І якщо переживання має універсальний, незмінний і неусувний характер, то концепт буття є дуже мінливим і має варіативний характер, являючи собою, по суті, дискурсивну інтерпретацію, дискретну модель цілісного переживання. Інакше кажучи, мислення про буття та уявлення, що виводяться з буттєвого досвіду, — нерозривні. Відзначимо, що, з одного боку, унікальна цінність буттєвого досвіду, а з іншого боку, його рідкість і важко досяжний характер призвели до вироблення механізмів консервації та трансляції буттєвого досвіду суб'єктам, які буттєвого досвіду особисто не пережили. Виникла загальнодоступна, сурогатна форма буттєвого досвіду, яку використовували у всіх випадках, коли було необхідно звернутися до поняття буття. Саме з цієї причини ми можемо зустріти буттєві образи у роздумах тих людей, які самого буттєвого досвіду не пережили. Зрозуміло, таким образом бракує тієї сили та справжності, які притаманні повноцінному буттєвому досвіду, але в певних межах вони працюють.

Ті, хто вивчає ЗСС, також стикаються з феноменологією характерною для буттєвого досвіду. Приміром, у С. Грофа ми знаходимо такий пасаж: «Коли стикаємося з Пустотою, ми відчуваємо її як початкову порожнечу космічного масштабу. Ми стаємо чистою свідомістю, що сприймає це абсолютне ніщо, яке парадоксальним чином переживається як насичене і сутнісно наповнене. Цей космічний вакуум являє собою абсолютну повноту, бо в ньому, здається, є все. Він нічого не містить у конкретній явленій формі, але ніби містить у собі все буття в його потенційній формі...» (Grof, 1997).

Отже, з буттєвим досвідом ми стикаємося щоразу, як звертаємося до найбільш фундаментальних рівнів духовної діяльності людини. Він відкривається під час аналізу передумов філософського мислення, занурення в глибини релігійності, при спонтанних трансформаціях людської свідомості. Якщо ж ми звернемося до всієї сфери міфологічного, окремим випадком якого є релігійний дух, то побачимо, що міфологічна партиципація — основний механізм міфологічного освоєння світу, можлива лише тому, що в її основі лежить ототожнення людини та світу, що переживається у досвіді чистої свідомості.

Що ж ми маємо у сухому залишку? З урахуванням тієї обставини, що міфологічні форми духу були історично вихідними формами свідомості, виходить, що досвід чистої свідомості, себто буттєвий досвід — це універсальний, позаісторичний базис людської духовності. Але й цим справа не обмежується. Виявляється, що в основі людського сприйняття лежить та сама перцептивна матриця, яку ми знаходимо в описах досвіду порожнечі (досвіду буття, досвіду чистої

свідомості тощо). Авторитетні дослідники (Cattell, 1930; Spearman, 1923; Werner, Kaplan, 1963) дійшли висновку, що сприйняття у процесі свого становлення проходить певні стадії, кожна з яких характеризується специфічною образністю. Спершу відбувається переживання якогось загального простору, реальності взагалі, де перебігають основні події людського життя. Образ простору заступає химерна гра абстрактних образів, які своєю чергою перетворюються на картину реального світу. За нормальних умов ці процеси здійснюються так швидко, що непідготовлений спостерігач усвідомлює лише кінцеву стадію сприйняття, власне об'єкт сприйняття, а все, що передує його становленню, проходить непоміченим. Спеціальне ж вивчення мікрогенезу сприйняття показало, що перед тим, як людина починає сприймати конкретні об'єкти навколишнього світу, вона сприймає світ взагалі, реальність відкривається їй як нескінченний простір, що світиться. Переживання суб'єктом сприйняття безпосереднього єднання з цим простором супроводжується інтенсивними емоціями.

Скидається на те, що буттєвий досвід ґрунтується на повторній символічній утилізації вихідної матриці сприйняття, яка використовується людською свідомістю для символічного уявлення найбільш значущих абсолютних вимірів реальності. Саме символічне використання цієї матриці дозволяє людині розв'язувати корінні питання її існування. Споглядання образу буття дозволяє людині осмислити та оволодіти основні екзистенційні проблеми, проблеми відносин людини та абсолюту.

На підтвердження цієї тези звернемося до думки визначного дослідника Г. Ганта, який вважає, що мікрогенез сприйняття, з характерними для нього ефектом горизонту, що відкривається попереду, з якого з'являються поточні властивості зорового простору, «дає єдиний метафоричний патерн, що допускає відповідно всеосяжне розуміння того, що існуюча множинність наших більш конкретних почуттів та думок потенційно міститься, підтримується та вможливується в рамках єдиної реальності» (Hunt, 1995). І далі: «видність» першої стадії зорового мікрогенезу — що в зародку «містить» у собі всі більш диференційовані зорові якості — надає найбільш досконалу метафору для так само всеосяжного «всього суцього», або «абсолюту».

Однак, на наш погляд, йдеться не лише про символізм, хоча, безумовно, він має місце. Є вагомі підстави сумніватися в універсальності символічного пояснення. Таке розуміння не може пояснити той факт, що безпосереднє переживання мікрогенезу сприйняття ще до будь-якого усвідомлення та символізації супроводжується тими ж інтуїціями та почуттями, які супроводжують розвинений буттєвий досвід, що відбувається на більш високих рівнях свідомості. Усе вказує на те, що у випадку зі сприйняттям ми маємо справу не лише з повторним символічним використанням буттєво-нейтрального матеріалу, а й із початковим сприйняттям буття, яке передує будь-якому сприйняттю конкретних об'єктів. Тобто, якщо навіть йдеться про символізм, то це символізм особливого стибу, такий символізм, де матерія символу (знака) ідентична тому, що позначається, і просте сприйняття матерії символу вже є безпосередньою єдністю з тим, про що символ ще тільки має повідомити в опосередкованій формі.

Головна особливість буттєвого досвіду, яка дає змогу зрозуміти, що під різними назвами приховується той самий досвід, — це його звільнювальний характер. Людина, яка пережила цей досвід, стає вільною від страху смерті.

Перебіг буттєвого досвіду супроводжується певною системою образів. Для опису цих образів звернемося до поеми Парменіда. У цій першій в історії людства, багато в чому простодушній спробі осмислення буття Парменід приймає та аналізує всі ті образи та асоціації, які у нього пов'язані з поняттям Буття (Parmenides, 1984). Над ним ще не тяжіють жодні ідеологи, оскільки він перший, і він не фільтрує «правильні» образи від «неправильних». Він просто розглядає спонтанну гру образів, що індукують роздуми про буття, та намагається раціонально пояснити їх.

Перше, що впадає у вічі, — це те, що буття переживається як щось безмежне, як у просторовому, так і в часовому сенсі.

Замислюючись про природу цієї безмежності та намагаючись її досягнути, Парменід розуміє, що це щось більше, ніж просторова безкрайність або часова нескінченність. У тому сенсі, що ті категорії, за допомоги яких людина описує та вимірює простір і час, не працюють щодо буття, їх застосування призводить до порушення закону суперечності й вони не можуть схопити природу безмежності буття, що аналізується. Неможливість несуперечливо мислити безмежність буття не скасовує того факту, що людина переживає буття саме як безкрайній, гомогенний простір, всередині якого людина може нескінченно довго рухатися у будь-яких напрямках, не зустрічаючи перешкод для свого розвитку. Тобто буття — це не лише безмежне вмістилище, а й безмежна можливість для людського розвитку.

Але буття безмежне не тільки у просторовому сенсі, а й у часовому. Парменід добре розуміє, що до буття не застосовуються категорії початку та кінця. Воно позачасове, і саме так його й переживають у буттєвому досвіді.

Важливо підкреслити, що просторово-часові інтуїції, що використовуються для опису буття, базуються на уявленні про гомогенність буттєвого континууму, на відсутності в ньому виділених зон, центру та периферії. На тому, що будь-яка «точка» буття представляє його в його тотальності. Звідси образ кулі, шару, що його використовує Парменід як метафору для опису цієї особливості буття. Набагато пізніше Микола Кузанський підхопить цей образ і використає його у своєму вченні про буття, розмірковуючи про кулясту природу абсолютного максимуму і стверджуючи, що абсолютний мінімум збігається з абсолютним максимумом, тобто буття є тотальним за своєю природою. Як бачимо, образна складова буттєвого досвіду дуже проста. Насправді це образ величезного порожнього, наповненого світінням простору.

Значно цікавішим видається те, якими переживаннями супроводжується споглядання цього простору. Однією з найважливіших особливостей буттєвого досвіду є той факт, що людина, яка переживає цей досвід, парадоксальним чином відчуває своє тілесне злиття з наповненим світлом нескінченним простором, якщо завгодно, свою тотожність із ним. Ймовірно, саме цьому ми завдячуємо народженням відомого твердження Парменіда про те, що буття та свідомість — це одне.

На нашу думку, переконливим підтвердженням викладених вище ідей, можуть бути результати вивчення мінімального феноменального досвіду — МРЕ (Minimal Phenomenal Experience), отримані німецьким філософом Томасом Метцингером у його дослідженнях людської свідомості (Metzinger, 2024). Ґрунтуючись на дослідях, що демонструють здатність людини тілесно ототожнюватися з певними зовнішніми, неживими, але операційно пов'язаними з нею об'єктами (знамениті досліди з гумовою рукою, почуття автомобіля у водія, фантомні болі в ампутованих кінцівках та інші подібні феномени), Метцингер висуває ідею про те, що дещо подібне може відбуватися і з людською свідомістю — людина може включати у свою свідомість і ототожнювати себе з феноменами, які початково до свідомості не відносяться. Будучи пов'язаними із суб'єктивною активністю людини, ці феномени асимілюються та гіпостазуються людською свідомістю. За Метцингером, одним із яскравих прикладів такого включення є концепт *Я*. І подібно до того, як розширення меж людської тілесності передбачає існування певної тілесної матриці, яка ґрунтується на мінімальній кількості маркерів тілесності й до якої згодом можуть долучатися нові елементи, що розширюють простір людської тілесності аж до царства неживої природи, Метцингер передбачає існування такої самої матриці й у свідомості.

Виявлення мінімально необхідних компонентів людської самосвідомості передбачало поступове обмеження сенсорного досвіду взаємодії свідомості та світу з подальшим вивченням звітів суб'єктів цих дослідів. Дослідження показали, що перебіг МРЕ супроводжується різноманітними емоційними переживаннями. Детально вивчивши феноменологію МРЕ, Метцингер виокремив його основні смислові виміри та образи, що їх супроводжували. Виявилось, що вони ідентичні до феноменології чистої свідомості. Відповідно, якщо дотримуватися логіки Метцингера, саме чиста свідомість є тією мінімальною формою свідомості, з якої виростає вся людська суб'єктивність. З огляду на проблему, що цікавить нас, важливо відзначити, що описана Метцингером мінімальна форма свідомості, вона ж чиста свідомість, у всьому аж до деталей збігається з буттєвим досвідом. Отже, ми можемо висунути гіпотезу про те, що буттєвий досвід, він же досвід чистої свідомості, є мінімально можливим досвідом свідомості, на якому базується вся людська суб'єктивність. У цій перспективі стає зрозумілим величезний вплив, який справляє на людину свідоме переживання буттєвого досвіду.

Як ми спробували довести, біля витоків людської свідомості лежить досвід взаємодії людини та реальності, так званий досвід білого світла (досвід порожнечі), він же — буттєвий досвід, що спочатку виникає у процесі мікрогенезу сприйняття і стає еталонним символом для переживання зв'язку людини та буття. Буттєвий досвід виконує дві основні функції: окреслює найважливіші для людини властивості реальності, створюючи простір для розгортання людської активності, і забезпечує переживання актуально наявної, але безпосередньо недоступної сприйняттю за допомоги органів чуття тотожності людини та буття. Результатом такої роботи буттєвого досвіду є виникнення потужної вітальної «енергії», що мотивує людську активність перед невизначеністю і небезпекою. Дія буттєвого досвіду може відбу-

ватися у двох режимах — автоматичному, у якому людина переживає не сам буттєвий досвід, а досвід ставлення до інших сутностей, на які проєціюється енергія буттєвого досвіду, та в усвідомленому режимі, коли об'єктом людського переживання стає саме буттєвий досвід з усіма супутніми цьому досвіду інтуїціями.

Упродовж майже всієї людської історії буттєвий досвід працював в автоматичному режимі, і тільки починаючи з епохи осьового часу ми можемо говорити про те, що людина починає переживати буттєвий досвід у своїй безпосередності. І все, на що падає відблиск буттєвого досвіду, і тим паче досвід як такий переживаються людиною як священні. Ця абсолютна природа об'єктів, які потрапляють в ауру буттєвого досвіду, робить їх дуже значними джерелами мотивації в людини. Наша історія сповнена прикладами таких ситуацій. Величезна кількість соціальних реалій, що оточують людину, черпають свою чарівну для людини силу саме у буттєвому досвіді, привласнюючи себе частину сйива, що йде від досвіду абсолюту.

Буття при цьому переживається як певна тотальність суцього. Виникає питання: на чому ґрунтується ця тотальність як реалізована єдність суцього? Зазвичай, говорячи про суще, ми завжди виходимо з того факту, що існування будь-чого ми засвідчуємо своїм власним існуванням. Тобто виходимо зі свого існування як головного критерію для ухвалення рішення про існування того чи іншого чогось. Такий підхід виглядає надто суб'єктивістським та формальним. Виникає враження, що за ним не стоїть жодної субстанційної основи. Справді, виникнення уявлення про тотальність всього суцього на підставі факту його буття для суб'єкта сприйняття і мислення, в цьому випадку для нас з вами, виглядає як надто хитка підстава для висновку про об'єктивність буття. На питання про те, чи існує буття, коли ми не існуємо, нема чого відповісти. Питання буття, по суті, зводиться до питання про адекватність нашого пізнання, що є безмежно далеким від питання про тотальність буття і місця людини в цій тотальності.

Відкриття природи буття через «існування для» — такий собі вимушений крок, пов'язаний з тим, що людина через обмеженість своїх сутнісних сил може вийти до ідеї буття тільки через узагальнення ідеї особистого існування до рівня уявлення про загальне існування, через яке вона(людина) приходиться до уявлення про буття. Водночас провідна риса буття — це тотальність, до усвідомлення якої людина приходиться пізніше, ніж до уявлення про буття як про існуюче. Можливо, з цієї причини Плотин, розмірковуючи про буття, на чільне місце своєї системи ставить єдине, підпорядковуючи йому буття. Він переосмислює концепт буття таким чином, що «існувальний» аспект буттєвості поступається своєю першістю моменту тотальності — єдиному. Однак всі ці міркування про єдине, як і раніше, відносяться до того, що ми називаємо буттям.

Яким саме чином реалізується тотальність буття, ми не знаємо, але про те, що вона об'єктивно є, ми можемо судити на підставі одного лише факту буття. І аж ніяк не усвідомлення буття є причиною появи уявлення про буття, а саме буття в його тотальності уможливило появу свідомості, яка, своєю чергою, приходиться до усвідомлення буття. Світ спочатку є тотальним і лише потім усвідом-

люваним у своїй єдності. Ми завжди повинні розрізнати єдність як об'єктивну основу буття і усвідомлення цієї єдності крізь призму питання про буття як буття для... (хоча, якщо точніше, позачасовість буття знімає питання про первинність буття стосовно свідомості).

Це положення можна сформулювати таким чином: самоактуалізація буття як тотальності, що досягається через людську свідомість, призводить до розуміння людиною свого існування та до розуміння існування буття. Аби набути модальності існування, буття має самоактуалізуватися як тотальність (щоправда, існує вид буття, стосовно якого застосування критерію існування як головного виглядає цілком виправданим, йдеться про різні форми суб'єктивного буття — уявлення, думки, ідеї тощо).

Факт усвідомлення буття лише засвідчує наявність певної єдності світу, що існує незалежно від суб'єкта, який усвідомлює це буття. Ще раз підкреслимо, нам не відомо, як ця єдність реалізована, але те, що вона існує, засвідчується самим фактом можливості помислу про буття. Існування ж як принцип розуміння буття є граничною суб'єктивною формою наближення до усвідомлення єдності, доступною людині. Використовуючи кантівську термінологію, ми можемо говорити про єдність буття як речі у собі та про суб'єктивне засвідчення існування буття як речі для нас.

Не вдаючись у діалектику їхньої взаємодії, зауважимо, що буття як річ у собі, що реалізує тотальність сущого, є сіллю сущого, і орієнтація на цю єдність та її переживання є абсолютним пріоритетом для людини.

Налаштування сприйняття на Буття, тотожність людини та буття є умовою існування людини. Без цього налаштування сприйняття, та й свідомість загалом, були б неможливими. Ця обставина пояснює, чому тема буття є наскрізною для людської суб'єктивності, починаючи зі сприйняття і закінчуючи поняттєвим мисленням. Те, що становить зміст досвіду чистої свідомості, ймовірно, лежить не тільки в основі духу, а й біля витоків самого людського життя. А споглядання структур, які забезпечують із самого початку зв'язок людини та світу, зв'язок з буттям, надає базові сенси для людського духу, дає змогу людині пережити й усвідомити факт власного життя, факт тотожності з буттям і, зрештою, факт своєї причетності до вічності. У змістовому плані цей досвід є самопереживанням буття. Буття неначе використовує людину для власної самоактуалізації. Інакше кажучи, сенс буттєвого досвіду перевищує сенс людського в людині.

ДЖЕРЕЛА / REFERENCES

- Cattell, R. (1930). The subjective character of cognition and the pre-sensational development of perception. *British Journal of Psychology*, 14.
- Hunt, H.T. (1995). *On the nature of consciousness: cognitive, phenomenological, and transpersonal perspectives*. New Haven: Yale University Press
- Metzinger, T. (2024). *The Elephant and the Blind: The Experience of Pure Consciousness: Philosophy, Science, and 500+ Experiential Reports*. MIT Press.
- Parmenides of Elea. (1984). *Fragments: A Text and Translation with an Introduction*. University of Toronto Press.

Spearman, C. (1923). *The nature of intelligence and the principles of cognition*. London: Macmillan.

Grof, S. (1997). *The cosmic game: Explorations of the frontiers of human consciousness*. SUNY.

Werner, H., Kaplan, B. (1963). *Symbol formation*. New York: Wiley.

Одержано / Received 29.09.2024

Leonid SOLONKO,

PhD in Philosophy,

Senior Research Fellow at the Department of Philosophical Anthropology,

H.S. Skovoroda Institute of Philosophy, National Academy of Sciences of Ukraine,

4, Triokhsvyatytelska St., Kyiv, 01001

colhoz17@gmail.com

<https://orcid.org/0009-0008-2848-3688>

EXPERIENCE OF BEING: ORIGIN, PARADIGMATIC POTENTIAL,
WAYS AND MEANS OF CULTURAL RECEPTION

The article is devoted to the experience of being; it suggests that the experience of being is the basis of human subjectivity and is responsible for ensuring the connection between man and the universe. Intuitions born in the process of being experience are used by a person to solve existential problems. Being experience in its immediacy was revealed to man in the epoch of transition from primitive communal relations to class society. The discursive comprehension of the being experience undertaken by ancient philosophy led to the development of the concept of being.

Similarities in the descriptions of basis experience found in the texts of philosophers and religious mystics across diverse traditions, suggests the presence of a fundamental, invariant experience of being at the core of human spirituality. While interpreted differently in philosophical and religious contexts, this experience serves as the foundation for all conceptions of being. At the intersection of the intuitive experience of being and its discursive comprehension, the cultural category of being is formed.

The second part of the article is devoted to the analysis of the main mechanisms of being experience, which are responsible for the unfolding of the space of human activity and the experience of unity between man and the world. Particular attention is paid to the minimal phenomenal experience, and the possibility of identity between the minimal phenomenal experience and the being experience is considered. This idea is supported by Thomas Metzinger's research on minimal phenomenal experience (MPE).

Ultimately, it is proved that the experience of being is the experience of direct unity between the individual and being. This feature allows us to realise our identity with the world and participate in the self-actualisation of being.

Keywords: *experience of being, minimal phenomenal experience, being, absolute, perception, pure consciousness.*